

Bakalářská práce

2008

Lucie Kadeřábková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

VÝCHOVNÉ MOŽNOSTI, TRADICE VE VELIKONOČNÍM OBDOBÍ V PEDAGOGICE VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová

Autor práce: Lucie Kadeřábková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: III.

2008

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Ireně Kovářové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

19. prosince 2008

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 MLÁDEŽ.....	8
1.1 Pedagogika volného času.....	10
1.2 Volný čas.....	10
1.3 Výchova.....	11
1.3.1 Typy výchovy.....	12
2 VELIKONOCE.....	13
2.1 Liturgický rok.....	14
2.2 Svátky	14
2.3 Symboly.....	16
3 TRADICE.....	19
3.1 Tradice Velikonoc.....	19
3.2 Tradice v jiných zemích.....	25
3.3 Techniky zdobení vajíček.....	29
4 VÝTVARNÝ PROJEKT.....	32
4.1 Výtvarná tvorba.....	33
ZÁVĚR.....	41
SEZNAM LITERATURY.....	43
SEZNAM PŘÍLOH.....	45
PŘÍLOHY.....	46

ABSTRAKT.....72

ABSTRACT.....73

ÚVOD

Tradice provází člověka po staletí. Život člověka oživují a dodávají mu nové možnosti a rozměry. V dřívějších dobách se kladl větší důraz na jejich dodržování než v dnešní době. Nyní je doba, která je pohlcena jinými poznatky, hodnotami i technologiemi. Mnoho lidí si buduje kariéru a nemá čas na odpočinek a volný čas. Ale i přesto se najdou lidé, kteří nezapomínají na důležitost tradic i v dnešní době a při každém významném svátku si je připomínají.

Tuto práci jsem si vybrala, protože mě velmi baví výtvarná výchova a také bych svoji bakalářskou práci chtěla opřít o praktické zkušenosti a psát o tématu, které je mi blízké a zajímá mě.

Cílem bakalářské práce je navodit představu tradičních zvyků jak u nás, tak i v různých zahraničních zemích, přiblížit a oživit tvorbu velikonočních ozdob a různých velikonočních technik barvení vajíček. Také bych chtěla představit výtvarný projekt, který jsem zaměřila na mládež, protože je mému věku bližší.

Motivací bude ukázka kraslic a velikonočních výrobků v knihách a časopisech, povídání si o velikonočních tradicích a také hry, které se váží k velikonočnímu času.

V mé práci nejprve upřesním některé pojmy, které jsou nezbytné pro psaní o výchovných možnostech a tradicích ve velikonočním období v pedagogice volného času mládeže. V první části bakalářské práce se zmíním o pedagogice volného času a také o volném čase jako takovém a pak se budu zabývat výchovou a jednotlivými výchovnými styly.

V další části představím liturgický rok a jednotlivá období velikonočního třídění. Jde o dobu velikonoční, postní, vánoční, adventní a také liturgické mezidobí. Vysvětlím pojmy „tradice“ a „mládež“. Představím také jednotlivé svátky Velikonoc a symboly, kterými jsou beránek, oheň, kříž, zajíček, svíce a vajíčko.

Ve třetí části následuje téma „tradice velikonoc“, ve kterém jsem vylíčila hlavní tradice, které se váží k jednotlivým velikonočním dnům. Patří sem Postní,

Černá, Pražná, Kýchavá, Družebná, Smrtná a Květná neděle. Poté vyzdvihnou tradice Pašijového týdne, tedy posledního týdne před Velikonocemi. Do pašijového týdne patří Modré pondělí, Žluté úterý, Škaredá středa, Zelený čtvrtek a Velký pátek, Bílá sobota, Velikonoční neděle (Boží hod velikonoční) a Velikonoční pondělí.

V této části bych ještě chtěla představit nejen zvyky, tradice, obyčeje, které se tradují u nás, ale také tradice, které se uskutečňují v jiných zemích. Chtěla bych přiblížit tradice Itálie, Chorvatska, Ruska, Španělska, Filipín, Francie, Švédska, Bulharska, Austrálie, Finska, Polska a Německa.

K hlavním tradicím u nás i v zahraničí patří barvená vajíčka neboli kraslice. Seznámím s různými technikami zdobení vajíček. Půjde o techniky známé i neznámé např. vosková batika, reliéf nebo polepování vajíčka pomocí slámy nebo různých textilií.

V poslední části představím svůj výtvarný projekt, jehož cílem je navodit v mladých lidech představu zvyků, tradic a obyčejů a oživit je tvorbou kraslic a jiných velikonočních výrobků.

V této části projektu nejprve představím tradice pomocí knihy, např. pečení beránka, koledování. Poté se přesuneme na ukázky technik barvení vajíček. V další části našeho projektu se zaměřím na zmiňované techniky barvení vajíček, které budu prokládat zajímavými hrami na odreagování.

Při psaní mé bakalářské práce jsem čerpala z pedagogiky, psychologie a výtvarné výchovy.

1 MLÁDEŽ

Mládež je mladá generace, podle obecně přijímaného pojetí „velká“ sociálně diferencovaná skupina osob, jež je spojena dobově podmíněným stylem myšlení a jednání, a prožívá podstatná období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách.

Věkově jde o mladé lidi od 15 do 25 let (popřípadě 26 let). Bílá kniha o mládeži Evropské komise do pojmu mládež rovněž zahrnuje mladé dospělé (18-25 let).¹

Tito lidé už nejsou dětmi, ale také ne dospělými. Mají specifický způsob myšlení a chování, preferují jiné vzory, normy, hodnoty určité společnosti. Některé hodnoty odsuzují, jiné vytváří.²

Společnost předpokládá, že člověk rychle dozraje a bude moci automaticky plnit úkoly a povinnosti, které jsou kladeny společností, rodinnou i povoláním. Tento věk je velice kritický. Jde o období, ve kterém se vyskytují konflikty, rozpory a těžkosti. Těmito problémy, které se týkají mládeže, se zabývají pedagogové, psychologové, sociologové, lékaři, filozofové i politici.

Mladí lidé prochází řadou změn biologických, sociálních i psychologických, než se stanou dospělým člověkem.

Biologické změny

V tělesných změnách dochází k doznívání puberty, uklidňuje se tělesný vývoj, ukončuje se tělesný růst a dochází k růstu trupu. V tomto věku se u lidí vyskytují ladnější tvary, také dochází k dobrému fungování orgánů. Tělesná zdatnost je na

¹ DOBRÁ, J. [online]. Referát na téma „VOLNÝ ČAS MLÁDEŽE“. [cit. 2008 – 14 – 3]. Dostupné na WWW: <<http://vsjak.cunas.cz/vsjak.cunas.cz/doc/soc/04.doc>>.

² PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*, s. 120.

vrcholu, dochází k úplné pohlavní zralosti. Pohybová koordinace je na vysoké úrovni. Lidé jsou často nespokojeni se svým vzhledem, a to se odráží následně v psychice a sebevědomí.

Sociální změny

Mladí lidé mají pocit srovnávat se na začátku s dospělými lidmi. Nastává volba učebních oborů a povolání. Nástup do zaměstnání, ekonomická samostatnost, nástup na vysokou školu, přibývá zodpovědnost.

Mladí lidé se snaží odpoutat od rodičů a jejich autority. Snaží se osamostatnit. Mění se vztahy k vrstevníkům. Velkou váhu přikládají k vrstevnickým skupinám. Přátelství může trvat i celý život. Jsou kritičtí k dospělým a porovnávají je se svými ideály. Mladí lidé neberou v úvahu potřeby rodičů, neuznávají je. Navazují partnerské vztahy. Lidé nezaměstnaní a déle studující jsou opožděně zapojováni do života ve společnosti. Mnoho dívek otěhotní a vstupuje do manželství, která se brzy rozpadají.

Kognitivní vývoj

Mladí lidé umí logicky myslet. Mládež dosahuje maxima pružnosti v myšlení, vymýšlí nové způsoby řešení. Mladí lidé neberou v úvahu komplexnost situace, ale kontext. Myšlení bývá hodnoceno v různých institucích. Ve volném čase se dokáží nadchnout pro určitou činnost a poté můžou dosáhnout velkých výsledků. Formuje se vztah k výkonu. Řeč mladých lidí je živá, barvitá, tvořivá i humorná. City se pomalu uklidňují, mladí lidé se lépe ovládají. Stabilizují se zájmy i postoje. Mladí lidé rádi poznávají nové věci, např. cestují.³

³ PÁVKOVÁ, J. A kol. *Pedagogika volného času*, s. 214.

1.1 Pedagogika volného času

Samostatná disciplína, která stojí mezi vědou o volném čase a pedagogikou. Je spjata i s jinými disciplínami. Mezi ně patří sociologie, psychologie, ekonomie a politika.

Všeobecný cíl pedagogiky volného času je stejný jako u jiných pedagogických oborů. Jedná se o samostatnost ve společnosti, zodpovědnost člověka za své jednání, konání, aby byl člověk solidární, dokázal komunikativně jednat a zodpovědně nakládal se svým volným časem. Mezi cíle dále patří angažovanost ve společnosti a účast na sociálním životě.

Obecný cíl říká, rozdělit život člověka na úseky, ve kterých by mohl svobodně volit, rozhodovat a jednat, a tak dosáhnout relativní autonomie člověka ve společnosti.⁴

Pedagogika volného času se zaměřuje na výchovné a vzdělávací prostředky a snaží se, aby děti, dospívající i dospělí smysluplně využívali svůj volný čas.

1.2 Volný čas

Volným časem se rozumí čas, který zůstane člověku po odečtení z 24 h, tj. doba, kterou stráví v práci, dobu, kdy pečuje o svoji rodinu a dobu, kdy pečuje sám o své potřeby. Výsledkem je čas, který může použít dle svého uvážení.⁵

Je to rozsáhlá sféra, která je ovlivňována vlastními pravidly, zákony a normami.

Volný čas vznikl zavedením 8h pracovní doby a postupem času se měnila délka času i pracovní doby.⁶

Za základní funkci volného času lze považovat odpočinek, zábavu, aktivní soužití v sociálním prostředí, zájmovou činnost a vzdělávání.

⁴KAPLANEK, M. [online]. Studijní materiály. [cit. 2008 – 14 – 3]. Dostupné na WWW: <http://www.tf.jcu.cz/cz_Imenu/katedry/pedag/index.php>.

⁵ PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*, s. 255.

⁶ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s. 15.

Volný čas je a byl dobou, kdy si člověk může svobodně volit činnosti, kterými se chce zabývat. Hlavně kvůli této věci je chápán jako nejdůležitější a nejcennější. Umožňuje seberealizaci jedince. Člověk potřebuje cítit, že svůj volný čas vyplnil smysluplně.

Pokud tento pocit člověk dlouhodobě postrádá, tak dochází k nespokojenosti, rozladěnosti a může dojít až k psychickému traumatu nebo k různým odchýlkám v chování.

Mnoho lidí se snaží zabývat právě tím, co jim dělá dobře, přináší uspokojení a pocity smysluplnosti. Tyto činnosti přináší také lidem zábavu, odreagování, radost a uvolnění.

Tyto pocity se prožívají vždy ve vztahu k činnostem a k práci. Př. Člověk jde dříve do důchodu a má pocit prázdnoty, vyřazení ze života. Jde o koníčky, které měl dříve a které kvůli práci zanedbával, a nyní ho nebaví.⁷

1.3 Výchova

Dlouhodobý proces, ve kterém výchovný pracovník opětovně zjišťuje dosavadní výsledky působení, kontroluje, jak mladí lidé plní požadavky a reguluje jejich jednání tak, aby se přibližovalo požadavkům: kladně hodnotí správné jednání, upozorňuje na nedostatky a hodnotí je. Prostředky, kterých se užívá v tomto hodnocení, v této postupné korekci a regulaci se souhrnně označují jako odměny a tresty. Výchova záměrně působí na člověka a snaží se docílit změny v jeho vývoji.⁸

Cílem výchovy je rozvoj lidských hodnot a postojů člověka a jeho vybavení vědomostmi a schopnostmi, které mu poskytnou více jistoty a umožní získat větší požitky a uspokojení v životě. Tento výklad nám říká, že výchova je podstatná nejen pro práci a ekonomiku, ale také pro rozvoj člověka jako aktivního člena

⁷ SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*, s. 17.

⁸ PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*, s. 257.

společnosti, pro zlepšení kvality života. Člověk je utvářen nejen výchovnými prvky, ale také prvky, které směřují z životního a sociálního prostředí.

Na výsledku výchovy se podílí i uvědomělá výchova sebe sama a seberealizační snahy člověka.⁹

Pojetí výchovy se měnilo kulturními a společenskými podmínkami, různým chápáním pojetí člověka a také akcentací stránek výchovy.¹⁰

Podle CH. Vorlíčka je výchova organizovaná činnost učitelů, ostatních výchovných pracovníků a rodičů, při níž se záměrně formuluje osobnost žáka (dítěte, vychovávaného člověka, popřípadě celé skupiny vychovávaných jedinců). Osobnost žáka se formuje i dalšími vlivy (vztahy ve společnosti, zejm. v rodině, ve skupině vrstevníků, působením masových komunikačních prostředků).¹¹

1.3.1 Typy výchovy

Autokratický (dominantní) styl výchovy se vyznačuje tím, že vychovatel rozkazuje, trestá, hrozí a také nerespektuje přání a potřeby dětí. Vychovatel má své zkušenosti, informace, které jsou nejlepší, a také poskytuje dětem málo iniciativy a samostatnosti.

Demokratická, harmonická výchova-vychovatel respektuje dítě a jeho názory, podporuje jejich iniciativu. Vychovatel nepoužívá tresty ani příkazy, ale snaží se jít příkladem. Společně mluví o kolektivní práci. Vychovatel dětem nepřikazuje, ale dává dětem možnost vybrat si z různých možností. Děti mohou s vychovatelem komunikovat o problémech a o jiných věcech než těch, které se týkají školy. Je to styl složitější, protože děti očekávají od vychovatele autokratický styl a on se k němu trochu během výchovy přiklání.

Liberální styl – vychovatel používá rozkazování méně často nebo vůbec. Rodiče kladou na dítě méně požadavků a život dítěte je bezstarostný.¹²

⁹ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s. 68.

¹⁰ PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*, s. 257.

¹¹ Srov. VORLÍČEK, CH. *Úvod do pedagogiky*, s. 13.

¹² NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*, s. 283-284.

2 VELIKONOCE

Velikonoce pochází (z latinského Pascha nebo Pesach). Pojem Velikonoc vznikl podle noci, kdy Ježíš Kristus vstal z mrtvých. Tato noc se nazývá Velká noc.

Velikonoce jsou nejvýznamnějšími křesťanskými svátky, které připadají na březen nebo duben. Často se také nazývají svátky Jara.

V křesťanském pojetí jsou oslavou vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých. V židovském pojetí jsou památkou vysvobození Izraelitů z egyptského otroctví. Izraelitům z egyptského otroctví pomohl Hospodin, pomocí Mojžíše, který je vyvedl ven.¹³

Už v době předkřesťanské měly Velikonoce pevnou tradici. Původně tento svátek souvisel se svátkem nomádských pastýřů a byl spojen s obětováním mladých zvířat, obzvláště beránka.

Datum Velikonoc spadá na neděli po prvním jarním úplňku. Touto nedělí může být jakákoliv neděle mezi 22. březnem a 25. dubnem. Velikonoční neděle se nazývá neděle Vzkříšení, která se také jmenuje Virgilie, zakončuje předcházející tzv. tridium, jenž se skládá ze Zeleného čtvrtku, Velkého pátku a Bílé soboty. Virgilie trvají 50 dní, až do Letnic. O 40 dnu se slaví Nanebevzetí, kdy Ježíš vstoupil ze země do nebe.¹⁴

¹³ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Velikonoce>

¹⁴ Šottnerová, D. *Velikonoce - původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*, s. 21-22.

2.1 Liturgický rok

Liturgický rok se vyznačuje souhrnem svátků, které se nepřetržitě opakují během roku. Liturgický rok se rozděluje do dvou bloků, které se nazývají temporál a sanktorál.

Oba dva jsou tvořeny svátky. Temporál zahrnuje svátky, které se týkají Kristova života, a sanktorál zahrnuje svátky svatých, které jsou vázány k pevnému datu.

Od 2. století jsou Velikonoce považovány za první údobí v církevním roce. Ve 4. století se k nim přidala oslava Kristova narození. Velikonoční a vánoční časy se rozrostly o období přípravy na dobu postní a dobu adventní. Doba mezi Velikonocemi a Vánoce se nazývá liturgické období. Jde o třetí okruh liturgického roku. Dle církve jsou liturgická údobí uváděna dle jejich významu:

Období velikonočního třídění

Doba velikonoční

Doba postní

Doba vánoční

Doba adventní

Liturgické mezidobí¹⁵

2.2 Svátky

SVÁTKY PŘEDVELIKONOČNÍHO ČASU

Svátek svatého Řehoře (dříve 12. března, nyní 3. září)

¹⁵ Vavřínová, V. *Malá encyklopedie velikonoce*, s. 21-22.

Svátek svatého Patrika (17. březen)

Slavnost svatého Josefa, snoubence Panny Marie (19. březen)

Slavnost Zvěstování Panně Marii (25.březen)

Slavnost Zvěstování Páně (25.březen)

SVÁTKY VELIKONOČNÍHO ČASU

Svátek svatého Vojtěcha-23.duben

Svátek svatého Jiří-24.duben

Svátek svatého Marka-25.duben

Svátek svatě Kateřiny Sienské (dříve 30. dubna, nyní 29. dubna)

Svátky svatých Filipa a Jakuba (dříve 1. května, nyní 3. května)

Svátek svatě Valburgy, bývalý (1. května)

Svátek svatého Floriána, bývalý (4. května)

Svátky svatého Pankráce, svatého Serváce, Svatého Bonifáce a svatě Žofie

Římské, bývalé (12., 13., 14. A 15. květen)

Svátek svatého Medarda, bývalý (8. červen)¹⁶

¹⁶ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, 73 – 81, 108 – 124.

2.3 Symboly

Beránek

Beránek je symbolem, který byl znám již v předkřesťanských tradicích. Uctívaly ho již pohanské středomořské civilizace, tedy bývalí pastevci.

V křesťanské tradici beránek znázorňuje Božího beránka, Krista. Také se znázorňuje s praporem vítězství. Křesťané spojují beránka s židovskou tradicí svátků Paschy, kdy byl beránek zabit na památku vyvedení Izraele z egyptského otroctví.

Kříž

Kříž je symbol, který už znali staří Egyptané, Číňané nebo Kréťané. V té době byl kříž symbolem věčnosti. Kříž je nejdůležitější ze všech symbolů.

Nyní je chápán, jako symbol křesťanství, protože byl Kristus odsouzen ke krutému a velmi ponižujícímu trestu ukřižováním. Ukřižování byli lidé, kteří si zasloužili pohrdání.

Kříže mohou být různě velké a mají různou podobu. Křesťanský kříž je označován jako latinský. Má tvar kříže s delší spodní částí.

Oheň

Velikonoční oheň je pro křesťany velkou událostí. Zapaluje se vždy na začátku bohoslužby. Od ohně se zapalují svíce, které se při zpěvu vnáší do kostela. Zpívá se „Světlo Kristovo“ a tato píseň se třikrát opakuje. Oheň je symbolem vítězství Krista na kříži.

Svíce

Svíce je symbolem života, který je důležitý ve všech kulturách. Také symbolizuje vítězství Krista nad smrtí. Svíce se zapaluje od ohně při začátku bohoslužby, která se koná z Bílé soboty na neděli, kdy vstal Kristus z mrtvých. Svíce, které jsou zapálené od ohně se přenáší do temného kostela. Tím se celý kostel rozsvítí od zapálených svící. Při nošení svící se zpívá a třikrát opakuje píseň „Světlo Kristovo“. Zapálená svíce se noří do vody, a tím se světlí na vodu křestní a, zapaluje se s ní i křestní svíce. Lidé si tím připomínají a uvědomují si, jaké je Kristovo vzkříšení důležitý obrat, kterým byli i oni sami ovlivněni.

Svíce jsou zdobeny motivem kříže a kříže voskovými hřeby, které signalizují Kristovy rány. Nad křížem je napsáno alfa a omega. Jde o první a poslední písmena řecké abecedy, které značí, že Ježíš je začátek a konec. Bílá barva svíčky je symbolem života a naděje. Velikonoční svíce se zapalují od Velikonoc do letnic, ale také při křtech i pohřbech.

Vajíčko

Vajíčko je symbolem života, plodnosti, úrodnosti a vzkříšení. Křesťané symbol vajíčka spojili s Ježíšem a jeho vzkříšením. Vajíčko v sobě ukrývá zárodek, který symbolizuje život, životní sílu, narození, nesmrtelnost a návrat jara.

Bylo dáváno do hrobu s nebožtíky v předkřesťanských dobách. Důvodem pojídání vajec o Velikonocích byla zřejmě i skutečnost, že vejce se nesměla jíst v postní době, která předcházela Velikonocům.

Zajíček

V některých kulturách (řecké, egyptské, čínské) symbolizuje zajíček štěstí, plynoucí čas, krátkost života. Dle Bible symbolizuje stvoření chudé, skromné

a pokorné. Podle současné velikonoční tradice je považován za toho, kdo nosí vajíčka. Také se říkávalo, že zajíček se přibližoval k obydlí lidí a pojídal potravu, a tím že byl moc plachý, tak tajně nosil i vajíčka. Představa, že vajíčka nosí zajíček vznikla také ze zvyku, dávat do upečeného chleba ve tvaru zajíce vejce.¹⁷

¹⁷ http://www.vira.cz/knihovna/index3.php?sel_kap=275

3 TRADICE

Tento pojem pochází z latinského pojmu *traditio*, který vznikl spojením *trans* (přes) a *dare* (dávat).

Tradice se chápe jako předávání celku poznání, schopností, obyčejů či mravů v rámci kultury nebo skupiny. Tradice je kulturním dědictvím, které se předává z generace na generaci.

Tento pojem zahrnuje i vědecké poznání, umění, rituály, morální pravidla a recepty na přípravu jídel, ale i dočasně platné zvyklosti – to, co je běžné a obvyklé.

3.1 Velikonoce a tradice

Jsou nejvýznamnější svátky křesťanské církve. Jsou spojené s památkou umučení a vzkříšení Krista, je to vzpomínka na jejich zmrtvýchvstání.

Silnou tradici měly Velikonoce již v době předkřesťanské. Prapůvodně tento svátek souvisel se svátkem nomádských pastýřů a byl spojen s obětováním mladých zvířat, především beránka. Měl pravděpodobně návaznost na židovský sedmidenní svátek Pesach, kterým si Židé připomínali vysvobození z egyptského zajetí. Velikonoce se slaví vždy po jarní rovnodennosti, první neděli po jarním úplňku. Tímto způsobem stanovená neděle může být mezi 22. březnem a 25. dubnem.

Velikonoce jsou tradiční oslavou jara, současným jazykem nazývané Svátky jara. Tyto svátky bývaly v minulosti významnější než Vánoce. V některých zemích je tomu tak i dnes (Francie, Německo). V naší zemi stejná důležitost zůstala jen v některých oblastech, např. na Moravském Slovácku. Ale i v současné době se tento svátek v rodinách traduje alespoň v minimální míře, tj. v podobě „obchůzky s pomlázkou (tatarem, mrskačkou,...)“ po příbuzných či známých.

Postní neděle

Čas předvelikonočního půstu trvá 40 dní. Velký půst začíná Popeleční středou a trvá do Božího hodů velikonočního, tedy Velikonoční neděle.

První neděle postní-„Černá“

Černá neděle se jmenuje, protože v době půstu ženy odkládaly pestré části oděvu, oblékaly se do tmavých věcí a na hlavu si dávaly černé šátky. Této neděli se někdy říkávalo „Pytlová“ nebo „Pučálka“ dle jídla, který se v tento den vařil. Byl to namočený a usmažený hrách. Ve středních Čechách se této neděli nazývalo „Liščí“. Podle tradice, kdy hospodyně pekly tajně v noci preclíky s mákem a solí. Různé dobroty se navlékaly na proutky, svazovaly červenou mašlí, zavěšovaly se na stromy a děti si myslely, že je tam dala liška. Liška byla symbolem prosperity.

Druhá neděle postní - „Pražná“

Tato neděle se nazývala podle jídla „pražmy“. Byl to staroslovanský pokrm z praženého nedozrálého obilí. Jinde se tato neděle nazývala „Sazometná“. V tento den se všude uklízelo a vymetaly se komíny.

Třetí neděle postní - „Kýchavá“

Tento den se říkávalo, kolikrát člověk kýchne, tolik let bude ještě žít. Ve východních Čechách se tradovalo, že pokud si člověk kýchne třikrát, tak mu bude zajištěno zdraví po celý rok. Tento zvyk pochází z dob morové epidemie. Nákazy se šířily právě kýcháním, proto se při kýchnutí říkávalo „Pozdrav tě Pán Bůh!“, aby se zamezilo nebezpečí.

Čtvrtá neděle postní - „Družebná“

V tuto neděli bylo možno porušit půst. Kázeň nebyla tak přísná a mládež se mohla scházet a veselit na návsi nebo ve stavení, kde měli svobodnou dívku nebo mládence. V tento čas se pekly kulaté koláče s různými náplněmi („družbance“).

Pátá neděle postní - „Smrtná“

Tato neděle se váže ke starému zvyku „vynášení Smrti (krajově též Moreny, Mařeny nebo Mořeny)“. Jde o slámovou figuru, která je oblečená do hadrů (košile, sukně), má pomalovaný obličej a na krku korále z vyfouknutých vajíček. Někde se ještě Morena zdobí stuhami a papírovými věnci. Lidé ji připevňují na dřevěnou tyč a při zpěvu mládeže je nošena po vsi a pak vhozena do vody nebo spálena. Symbolizuje to vyhánění zimy. Jinde se chodívalo po příbuzných. V tomto případě byla figura menší, byla upletená z rezné slámy a měla papírovou hlavu s rysy obličej. Ostatní části těla byly vytvořené ze svazků slámy. Lidé ji říkali „Smrták“ nebo „Mařák“.

Šestá neděle postní - „Květná“

V tuto neděli se připomíná událost, kdy vjel Kristus do Jeruzaléma. V tomto kraji se světily palmy. U nás zase větvičky jívy-kočičky, košťata z břízových větví, jedlové chvojí, lýkovec, klokočí, jalovec, krušpánek. Z narašených prutů vrby, lípy, hlohu se vytvořil svazek, který se ovázal červenou stuhou nebo Povijanem. O svěcených kočičkách se tradovalo, že mají zázračnou moc. Prý pomáhají před kouzly, pohromami a nemocemi. Kočičky se dávaly za rámy svatých obrazů, za domácí kříže ve světnicích, a aby ochránily úrodu, zapichovaly se na kraj pole. Také si jimi lidé vytírali oči, aby je nebolely, nebo je polykali před bolením v krku.

V tento den se nemohlo péct, protože by se mohl zapéct květ, a tím by byla malá nebo žádná úroda. Lidé se v tento den oblékali do svých nejlepších šatů. Také se tradovalo „stromové líto“. Jde o stromek, který je ozdoben různými

ozdobami (řetězy ze slámy, z textilu). Na špičku se dávala hadříková panenka. Používaly se živé stromky, většinou jehličnany nebo jívy. „Líto“ bylo symbolem života a jara. Líto nosili kluci i děvčata do vesnice, kam chodívali koledovat. Z koledování dostávali vajíčka, omastek, mouku nebo slaninu. Tyto dobroty si snědli venku ke svačině.

Pašijový týden

Takto se jmenuje poslední týden před Velikonoci.

Modré pondělí, Žluté úterý

V tento den se v chalupách gruntovalo.

Škaredá středa

V tuto středu se nikdo z lidí nesměl mračit. Pokud by to udělal, tak by se mračil celý rok.

Zelený čtvrtek

Zelený čtvrtek vznikl podle Olivové hory, kde začala Kristova muka. V tento den se připravuje jídlo ze zeleniny, která má barvu zelenou nebo z bylin, např. špenát, šťovík, mladá kopřiva. Lidé jedí zeleninu i byliny, aby byli celý rok zdraví. V křesťanských kostelech se zaváží po ranním Gloria zvony a říká se, že odletěly do Říma. Ani dobytek v tuto dobu nemohl zvonit, tak se jim braly zvonce. Do Bílé soboty toto zvonění nahrazoval hluk řehtaček, klapáček, hrkaček, valch

a bukálů. S těmito nástroji chodí chlapci po vsi ráno, v poledne a večer, poslední obchůzku dělají na Velký pátek ve 3 hodiny odpoledne a chodí i po vesnicích, kde vybírají od lidí peníze nebo vejce, které si všichni rozdělí. Lidé si mysleli, že tímto zvykem vyženu z vesnic vše zlé.

Na Moravě se tradovalo, že hrkače honí Jidáš. Byl to člověk, převlečený do kožichu, který měl obrácené chlupy nahoru a měl také na hlavě beranici. V ruce táhl na drátku plechovku, ve které měl rozvařená povidla. Pokud Jidáš někoho chytil, pomazal ho povidly, kde se dalo.

Aby se doma nedržely blechy, tak hospodyně vstávaly ještě před východem slunce a zametaly dům. Smetí pak odnesly za vesnici na křižovatku cest. Ostatní členové vstávali v tento den také brzy ráno. Všichni se ráno modlili a omyli se rosou, aby byli zdraví. Namazaný chléb s medem chránil lidi před uštknutím hadem, píchnutím vosou nebo sršáněm. Nebo se chléb s medem házel do studny, aby v ní byla voda po celý rok. Lidé ten den nepracovali od odpoledne do západu slunce, kdy hospodář vykropil chalupu i okolí chalupy svěcenou vodou. Velkou tradicí bylo „honění Jidáše“. Jidáš byl chlapec, většinou zrzavý. Kdo chtěl, aby se ho peníze drželi po celý rok, tak musel jimi o Zelený čtvrtek zacinkat v kapse.

Velký pátek

V tento den byl ukřižován Kristus. Nekonal se mše, při bohoslužbě se jen zpívalo a četly texty. Lidé se v tento den ráno umývali v potoce, nebo chodili plavit dobytek, aby sebe i dobytek ochránili před nemocemi. Lidé věřili, že před bolestmi zubů ochrání koupání a potápění ve vodě. Dívky se chránily před slunečními paprsky tím, že si rosou z obilí mazaly na obličej a na tělo. Velkým zvykem bylo předení pašijových nití. Pokud si člověk vzal na Velký pátek nějaký oděv z těchto nití, tak byl ochráněn před uhranutím a zlými duchy.

Tradovalo se, že se o tento den země otvírá a vydává své poklady. Místo, pod kterým je poklad se poznalo, podle modrého světýlka nebo kapradí, které kvetlo. Člověk musel mít s sebou vajíčko, aby se po zaklepání, skála nebo zem otevřela.

Vajíčko také sloužilo k tomu, aby se člověk dostal zdrav domů. Nejlepší je doba, kdy kněz odřikává Pašije. Pokud by člověk nevyšel z podzemí nebo ze skály do soumraku, tak tam bloudil po celý rok. Původ tohoto zvyku není zcela jasný, ale dle Bible je tento zvyk dán Kristovým umíráním a následným pukáním skal.

O Velký pátek bylo také zakázáno orat, kopat a sázet.

Bílá sobota

V tento den bylo zvykem svítit oheň před kostelem. Oheň byl přenesen do kostela pomocí velké velikonoční svíce (Paškál). Doma se uhasila všechna ohniště a hospodyně vkládaly do ohniště před kostelem polínko. Po svěcení ohně knězem si ho odnesly domů a pomocí žhnoucího oharku vytvořily nový oheň.

Ohořelá polínka ve tvaru kříže se dávala kolem pole, aby dobře rodilo. Dávala se také za trám do domácností, a tím chránila stavení před požárem.

O Bílé sobotě se vrací zvony z Říma a znovu se rozezní.

Velikonoční neděle (Boží hod velikonoční)

V tento den vstal Kristus z mrtvých. Také začínají velikonoční svátky a končí půst. V kostele bylo zvykem svítit pokrmy (beránky, mazance, chleby, vejce, víno). Posvěcené jídlo se jedlo ve stoje v kostele, venku pod širým nebem nebo v polích. Bylo zvykem dávat kousek z posvěceného jídla návštěvě, zvěři, vodě, sadu, aby byla hojná úroda, dobrá voda a plodná zvěř.

V tento den se tradovalo, že hospodář při nedělním obědě rozdělil vajíčko podle počtu členů v rodině. Kdo by v tomto roce zabloudil, měl si vzpomenout na to, s kým jedl vajíčko a prý by našel cestu domů.

O Velikonoční neděli byly zakázané některé práce, např. zametat, stlát lůžkoviny, vynášet hnůj z chléva, mýt nádobí. Na Novojičínsku je zvykem dávat dětem dárky

do zahrady, za okno nebo na pole. Děti je poté hledají a lidé jim říkají, že jsou tyto dárečky od „škobránka“ (skřivánka).

Velikonoční pondělí

Tento den je významný z hlediska zvyků. Mezi hlavní tradici patří „velikonoční pomlázka“. Jde o tradici, kdy chlapci chodí po domech a šlehají dívky a ženy pomlázkou, aby byly dravé, veselé a pilné. Pomlázka je vytvořena z vrbového proutí a zdobena stuhami. Je symbolem předávání síly, zdraví a svěžesti. Dívky dají chlapcům na oplátku malovaná vajíčka.

3.2 Tradice v jiných zemích

Australie

Velikonoce v Australii jsou spojené s několika dny, kdy mají lidé volno a mohou se vydat za příbuznými nebo na výlety do přírody. Jezdí často a rádi také na pouťové atrakce, vystoupení kaskadérů, koncerty zpěváků. Děti doufají, že jim nosí pamlsky zajíček. Přišel v 19. století s anglickými i německými osadníky a tím se rozšířil zvyk malování vajíček a pletení pomlázky.

Typickým australským zvykem je pořádání dobročinných bazarů, kde se draží velikonoční jídlo. Při této příležitosti se též hrají hry. Mezi nejoblíbenější patří hledání vajíček a dárků na různých místech, např. na zahradě, za nábytkem.

Filipíny

Na Filipínách se o Velký pátek traduje průvod flagelantů a následné ukřižování. V průvodu chodí skupinka mrskačů. Před mladíky jdou starší muži, kteří nesou na zádech kříže. Průvod je obklopen jezdci na koních a také součástí průvodu jsou dobrovolníci ve žlutých vestách, kteří zajišťují pořádek a první pomoc. Během průvodu se svlečení mladíci mrskají do zad nebo bičují důtkou. V poledne se všichni seskupí na náměstí u chrámu a mladíci ulehají na břicho a převalují se na všechny strany. Následuje bití kajícíků do krvavých zad od okolních lidí. Ve 3h začíná ukřižování dobrovolníků u filipínské Golgoty. Muži mají bederní roušky a ženy dlouhé bílé košile. Pak se svléknou a jsou bičováni karabáči se sklem. Následuje přivazování na kříže a přibíjení 7-10 cm dlouhými hřeby.

Finsko

Ve Finsku se traduje navštěvování příbuzných, ale také kostela a různé velikonoční koncerty, ze kterých výtěžek putuje na dobročinnou činnost. Také jsou typické pomlázky neboli virpovitsy. O Květné neděli musí dostat každý pár symbolických ran kvůli pevnému zdraví. O Velkém pátku se dodržuje půst, kdy jsou všechny bary zavřené nebo mají kratší dobu.

O Bílé sobotě se před silami čarodějnic zapalují ohně. V 19. století nahradila kuřátka divoká ptáčata. S kuřátky pronikl do Finska i zajíc. O Božím hodě je zvykem vstát před úsvitem a pozorovat ze střechy nebo z kopce slunce, kterému se říká malý zázrak. Kdo ho při pozorování pozdraví, tak se může těšit pevnému zdraví a dobré náladě.

Francie

Ve Francii není typické chození o Velikonocích do kostela na mši.

Ale i přes tuto nechuť ke mším zůstala ve Francii velká obliba v pašijových hrách. Ve Středověku se hrály celý velikonoční týden. Pak znovu ožívaly o letnicích. Dnes je pořádají v jednotlivých farnostech farníci. Typické je pro Francouze v období Velikonoc volno, které tráví na cestách ke svým příbuzným nebo jezdí na různé výlety. Symbolem Velikonoc jsou také vajíčka a zajíčci, kterými jsou přeplněné výlohy obchodů.

Chorvatsko

V Chorvatsku se každoročně pořádají masopusty s průvody maškar, hostinami, spoustou vína a jídel. Typickým tancem je kolo. Tyto oslavy umlkají v den předvelikonočního půstu. Během půstu se lidé zříkají masa, ale také vajec, sýrů a mléka. O Zeleném čtvrtku jsou slyšet řehtačky, které se vyrábějí v jihodalmátské obci Konali. Před Květnou nedělí je zvykem zdobit studny květinami. O Božím hodu si nechávali lidé svítit v kostele pokrmy, např. koláče, vejce, šunku. K chorvatským tradicím patří i malovaná vajíčka neboli kraslice, kterým se říká *pisanica*. Víno je také velice oblíbené v chorvatských zemích. O vínu se traduje, že má moc se v těle proměňovat v krev a zbavovat organismus nečistot.

Itálie

V Itálii se tradují pašijové hry. Mezi nejoblíbenější je hra Tanec Ďáblů a smrt. V městečku Bornio lidé, kteří jsou věřící, pokládají před kostel ozdobeného beránka. Po skončení mše ho věnují těm, kteří to potřebují. Na Sardinii se vítají Velikonoce v krojích a v domech nesmí chybět víno, které je určeno pro hosty. O Velikonocích se darují čokoládová vajíčka, ve kterých se ukrývá nějaké překvapení. Mezi tradiční jídlo lze považovat jehněčí maso, zeleninu, chléb, dorty z kynutého těsta, kandované ovoce a mandle s cukrovou polevou ve tvaru holubice, které se nazývají Kolomba.

Polsko

V Polsku se o Velikonocích navštěvují kostely stále častěji. Také se dodržuje půst. O Zeleném čtvrtku se koná jen jedna mše, při které biskupové omývají nohy 12 mužům. Na jihovýchodě se topí slaměné figuríny, které mají připomínat Jidáše. Uvnitř figuríny je 80 skleněných střepů, za kterých zradil Jidáš Krista. O Velikonočním pondělí jezdí mladí lidé na koních do polí, kde prosí, aby měli dobrou úrodu a následnou sklizeň.

Rusko

Také v Rusku bylo zvykem držet půst, který trval 7 neděl. O půstu se mohlo jíst jedno studené jídlo denně. Lidé nesměli jíst po třetí hodině odpolední. O Velkém pátku někteří lidé nejedli vůbec, aby jim byli odpuštěny všechny hříchy, kterých se dopustili. Na Zelený čtvrtek se znovu mohlo jíst a mohlo se prodávat také na tržištích maso. Pekly se různé pochoutky, např. bochánky a pascha, tvarohové moučníky. Také o Velkém pátku navštěvovaly ženy z bohatých rodin chudé lidi, kterým nosily mléko, tvaroh, bochánky. O Velké sobotě se malovala vajíčka a o Velikonočním pondělí se chodilo na mši, která skončila v poledne. Po mši, lidé chodívali před kostel, kde si nechávali světit pokrmy. Po svěcení se chodívalo na hřbitovy, kde kousky jídla ukládali na hroby. Po tomto rituálu se jen slavilo.¹⁸

¹⁸ VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*, 282 – 313.

3.3 Techniky barvení vajíček

Vajíčka se zdobí vyfouklá i syrová.

Tyto techniky už se moc nepoužívají, ale přesto je musím zmínit, protože patří k technikám s hlubokými lidovými kořeny.

Vosková batika

Jde o nejrozšířenější a nejstarší techniku.

Vosk se na vajíčko nanáší špendlíkem a pak se pomocí stužky (stočený plíšek ve dřívku) dělá čára, ze které se vytvářejí různé ornamenty. Po této části se ponoří vajíčko na 15 minut do vlašné barvy a pak ještě do vlašné trouby. Až se vosk roztaví, tak se může setřít hadříkem. Pokud by chtěl mít člověk kraslici z více barev, tak se postupuje stejně, ale musí se začínat od světlých barev.

Nalepování slámy

Na vajíčka se lepí především ječmenná sláma, která může být barevně upravená (žlutá=namočit do vápenné vody, tmavá=několik dní nechat na slunci). Ze stébla se musí sundat kolínka a podélně ho rozpůlit. Je lépe namočit slámu do vody, aby se následně neloupala, až ji budeme narovnávat a zbavovat dužiny. Z plochých pásků se vytvoří ruličky, ze kterých se stříhají různé tvary pro výrobu ornamentů. Sláma se nakonec lepí na vajíčko lepidlem.

Vyškrabování

Pomocí ostrého hrotu, kružítko, nože nebo břitvy se vyškrabávají do nabarveného vajíčka různé ornamenty. Většinou se mají k tomuto účelu používat uvařená vejce.

Nalepování jezerní sítě

Tato technika se moc nepoužívá. Spočívá v nalepování dužiny ze stébel na vajíčko. Po nalepení dužiny vypadá vajíčko, jako kdyby bylo poseté bílou přízí.

Zdobení ovazování rostlinnými částmi

Zdobí se pomocí květin, trávy nebo lístků. Tyto rostliny se dávají na vajíčko, které se zabalí do fáče nebo punčochy a dá se vařit do cibulových slupek. Výsledkem jsou nádherné ornamenty na hnědém pozadí.

Leptání

Kyselina mravenčí se už nepoužívá. Tato technika spočívala v ponoření nabarveného vajíčka do mraveniště.

Používá se voda z kysaného zelí. Na barevné vajíčko se nakreslí voskem vzor a pak se ponoří do vody z kysaného zelí. Pod voskovým vzorem zůstane barevný vzor a zbylá plocha vajíčka zůstane vyleptaná. Může se také používat kyselina solná, dusičná. Na vajíčko se vykreslí pomocí pera vzor, který je vyleptán kyselinou.

Odrátování

Vajíčko se drátuje pomocí měděného nebo včelařského drátku, tak že vzniká síť okolo vajíčka.

Kreslení a malování tuší a barvou

Dobře umytá vajíčka v saponátu se pokreslují tuší. Kreslí se na bílou nebo barevnou skořápku. Nakonec se pokreslená plocha přetře bezbarvým lakem.

Zdobení textilem

Vajíčko se polepuje kousky látek, krajky nebo vlny. Vajíčko se také může obháčkovávat a oplétávat.

Zdobení papírem

Na vajíčka se lepí kousky barevného, bílého, krepového papíru nebo také kousky novin.

Mramorování

Dobře usušeným vajíčkem přejíždíme po barevné hladině z olejových barev a vody a tím se na povrchu vajíčka vytváří krásný mramorový vzor. Po zaschnutí se přetře vajíčko ještě bezbarvým lakem.

Pomocí slámky rozfoukáváme tuš po vajíčku a vytváříme tím různé ornamenty.¹⁹

¹⁹ Šottnerová, D. *Velikonoce - původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*

4 VÝTVARNÝ PROJEKT

V této části bakalářské práce jsem se zaměřila na výtvarné techniky barvení vajíček a jiných výtvarných činností, které jsou typické pro Velikonoce.

Cílem pedagoga je navodit v mladých lidech představu tradičních zvyků a tradic, vytvářet kraslice s nejrůznějšími výtvarnými technikami a rozvíjet představivost a tvořivost. Za cílovou skupinu jsem si zvolila mládež a období Velikonoce.

Motivace: různými příběhy, které se tradovali o Velikonocích a obrázky hotových ozdobených kraslic, možnost vyzkoušet si tvorbu neznámých technik barvení kraslic a velikonoční hry. Výtvarný projekt jsem doplnila fotografiemi .

Před výtvarnou činností jsem se snažila navodit smysl pro tradice, četbou a prohlížením obrázků malovaných kraslic.

Nejvíce jsem se zaměřila na velikonoční kraslice a jejich tvorbu. K tomuto účelu jsem vybrala různé techniky, kterými by se daly vytvořit krásné velikonoční kraslice.

V projektu se použili následující techniky:

Gumičková

Ubrousková

Vyškrabování

Zdobení ovazování rostlinnými částmi

Malování vzorů štětcem

Zdobení voskem

Zdobení textilem

Zdobení

Tyto techniky barvení vajíček, které jsem použila v projektu s mládeží, by zvládly i děti mladšího věku, proto ve výtvarném projektu píšu věk mladší, než je typický pro mladé lidi.

K této výtvarné činnosti budeme používat vyfouklá vajíčka, gumičky, cukrářská barviva, slámu, svíčku, špendlík, lepidlo a různá koření, vločky, krupičku a také např. slupky od cibule, kávu nebo různá koření na následné obarvení vajíček.

4.1 Výtvarná tvorba

Gumičková technika

Tato metoda patří mezi ty lehčí, kdy ve výsledku vzniknou velice krásná vajíčka.

Pomůcky: vyfouklá vajíčka, gumičky, přírodní barviva, ocet a sklenici s 70 C vodou.

Postup: na vyfouklá vajíčka různě nandáme gumičky, tak aby vznikly zajímavé tvary. Poté ponoříme vajíčka do sklenice s vodou. Do vody vysypeme jeden sáček přírodního barviva různé barvy a přidáme dvě lžice octa. Po určité době zkontrolujeme, zda jsou vajíčka dost obarvená, pak je vyndáme a necháme usušit.

Kraslice vytvořené gumičkovou technikou se mohou dále svázat pentlí a vznikne překrásný věnec. Tím se spojí vajíčka všech účastněných lidí na této technice. Věnec je symbolem partnerství, pouta. Vajíčka se dále mohou vložit do travičky jako dekorace.

Cíl: rozvoj tvořivosti a představivosti, výroba zajímavých ornamentů pomocí gumiček

Věk: od 5 let s pomocí dospělého člověka

Doba trvání: 20 minut.

Motivace: Ukázky hotových kraslic s různými technikami

Z knížky, kterou jsem si přinesla a ukazuji jednotlivé techniky a jejich možnosti využití. Snažím se mladé lidi zaujmout možnostmi, kterými se dají vajíčka zdobit.

Ubrousková metoda

Tato metoda je velice jednoduchá. S pomocí ji zvládnou i děti.

Pomůcky-vyfouklá vajíčka, lepidlo, papírové ubrousky, nůžky, štětec

Postup - z ubrousku si vystříhneme požadované motivy, které by se hodily na vajíčko. Ze třívrstvého ubrousku necháme jen jednu vrstvu a pak polepíme vajíčko po celé jeho ploše lepidlem. Vystřihnutý vzor umístíme na vajíčko a celý ho přimáčkneme. Po zaschnutí přetřeme vajíčko ještě jednou vrstvou lepidla a necháme zaschnout.

Ubrousková metoda patří mezi netradiční techniky, které se moc nepoužívají. Lidé si mohou vajíčko vytvořit podle svých představ. Mohou nabarvit vajíčko temperami a pak na něj lepit různé motivy. Aby se lépe malovalo a lepilo na vajíčko, tak je možné do otvoru ve vajíčku strčit špejly a pak nebudou na vajíčku obtisklé naše prsty.

Cíl: vytvoření zajímavých ubrouskových variací

Věková skupina: od 5 let s pomocí dospělých lidí

Doba: 25 minut.

Motivace: Soutěž

Skupina mladých lidí se rozdělí na kluky a holky a stoupnou si do řady. Pokládám jednoduché otázky na téma Velikonoc a kdo dříve otázku zodpoví postupuje do dalšího kola. Vyhrává ten, kdo zůstane jako poslední.

Pokládané otázky typu: kdy se slaví Velikonoce, co se nesmí doma o Velký pátek dělat....

Metoda vyškrobání

Tato metoda je složitější a je potřeba dostatek trpělivosti, přesnosti a představivosti.

Pomůcky: vyfouklá vajíčka, barvivo na vajíčka, ostrý nožik nebo špendlík.

Postup: vyfouklá vajíčka dáme obarvit dle naší představy. Po zaschnutí vajíčka vezmeme ostrý předmět, kterým budeme vyškrobávat z barvy různé motivy. Po zaschnutí vezmeme hadřík a trochu oleje a přetřeme vajíčko. Vajíčko se bude krásně lesknout.

Kraslice s touto technikou jsou velice krásné v travičce. Vajíčka vypadají pěkně obarvené v červené a modré barvě, ale lze použít i jiné barvy.

Cíl: rozvoj představivosti, fantazie.

Věková skupina: od 10 let

Doba: 45 minut

Motivace: hra „Hádej kdo“

Rozdělím mladé lidi do dvojic. Jeden člověk z dvojice bude pomocník a druhý bude hádač. Pomocník bude mít 1 minutu na to, aby našel po prostoru různé předměty, které vkládá do pytlíku. Poté je podává partnerovi, který má zavřené oči a ten se je snaží identifikovat různými smysly, např. hmatem, čichem.

Poté se všichni vymění.

Tato hra by měla lidem ukázat a říci, jak je těžké být nevidomý a snažit se radovat i z maličkostí.

Zdobení ovazování rostlinnými částmi

Jde o rychlou, jednoduchou techniku, kterou mohou zvládat i děti

Pomůcky: vajíčka, rostliny, punčochy, bavlnka nebo nit, nůžky, olej, hadřík, slupky z cibule.

Postup: připravíme si slupky z cibule, dáme je do velikého hrnce a pak do hrnce napustíme vodu, kterou přivedeme k varu. Na louce natrháme různé menší listy, např. trávu, jitrocel, pampelišku a ty poté položíme na umyté vajíčko. Můžeme pokrýt vajíčko více listy. Poté zabalíme vajíčko do punčochy a zavážeme bavlnkou. Vodu se slupkami necháme vychladnout a poté do nich vložíme zabalená vajíčka. Po cca 15-20 minutách vajíčka vyndáme z hrnce a vložíme do vody. Poté sundáme z vajíček punčochu, otřeme vajíčko do sucha a položíme do ošatky.

Pokud chceme tmavší odstín vajíčka, tak necháme vajíčko déle ponořené.

Aby se barva lépe chytala a výsledná barva byla sytější, tak do vody přidáme 1 až 2 lžíce octa.

Pokud chceme žluté vajíčko, tak použijeme šafrán. Na červené použijeme odvar z červené cibule a octa nebo nálev z červeného zelí nebo z červené řepy.

Na fialové vajíčko je potřeba nálev z borůvek. Na zelené, voda ze špenátu. Na tmavě zelené a černé odvar z olšové kůry nebo saze.

Cíl:

Věková skupina: od 8 let

Doba: 40 minut

Motivace: hra „Slepičí máma“

Vyprávím příběh o slepičí mámě, které někdo ukradl vajíčka z kurníku a ona by je ráda získala zpět.

Vytvoříme kurník z krabice a dáme ji doprostřed místnosti. Zmačkáním papíru vytvoříme vajíčka a poházíme je kolem kurníku.

Z mladých lidí najdeme dobrovolníka, který bude hrát roli kvočny a poté druhého, který bude hrát lišáka. Ostatní budou kuřátka, která musí přinést unesená vajíčka zpátky do kurníku a nesmí je chytit lišák. Pokud je při tom lišák chytne, promění se kuřátko v lišáka. Pokud se dotkne slepičí mámy, tak se lišák nemůže přiblížit.

Hra začíná, když stojí kuřátka u kurníku a končí, když budou všechna vajíčka v kurníku nebo se všechna kuřátka promění v lišáka.

Malování vzorů štětcem

Tato technika je jednoduchá, jen kresba je náročnější a více pracnější

Pomůcky: vyfouklá vajíčka, štětec, temperové barvy

Postup: na vajíčka kreslíme štětcem různé motivy

Cíl: rozvoj tvořivosti

Věková skupina: od 8 let

Doba: 20 minut

Motivace: „Velikonoce“

Rozdáme papír všem členům a každý během 15 minut nakreslí, co si představí, když se řeknou Velikonoce. Mládež může použít různé pomůcky, např. voskovky, tempery, vodovky nebo tužku. K dispozici mají i lepidlo a různá koření, krupičku a barevné papíry.

Zdobení voskem

Vajíčka mohou být vyfouklá nebo tvrdá. Mohou zůstat přírodně bílá nebo se mohou před voskováním nabarvit pomocí barviv. Můžeme používat i včelí vosk nebo vosk různých barev. Navoskovaná vajíčka se mohou dávat koledníkům nebo se z nich může udělat dekorace do bytu.

Pomůcky: vyfouklé vajíčko, svíčka, tužka, špendlík,

Postup:špendlík se vsune do tužky, tak aby část hlavičky špendlíku vykoukávala ven. Zapálíme svíčku a necháme ji rozpálit. Poté nanášíme vosk špendlíkem na vajíčko a děláme různé motivy.

Cíl: připomenutí tradiční techniky

Věková skupina: od 8 let

Doba: 40 minut

Motivace: „, Symboly z těsta“

Na těsto potřebujeme 300 dkg mouky, 300 dkg cukru, 200 ml. vody a 2 lžičky oleje. Těsto rozdělíme na čtyři díly a do každého dílu přidáme na obarvení libovolnou barvu tempery. Aby se nám celý díl těsta obarvil, potřebujeme těsto propracovat v ruce. Poté se těsto rozdělí mezi mladé lidi a každý z nich vyrobí velikonoční symboly. Poté se dá těsto do trouby upéci.

Zdobení papírem

Tato technika je pěkná, zajímavá, ale trošku náročnější. Mohou se zúčastnit i děti.

Pomůcky: vyfouknutá vajíčka, nůžky, štětec, barevné papíry, lepidlo

Postup: vytvoříme si představu, jak by měla vypadat hotová vajíčka a poté si vystřiháme z barevného papíru různé motivy, stříhy a postupně je lepíme na vajíčko. Poté celé vajíčko přelepíme lepidlem.

Vajíčka mohou být před lepením nabarvená různými barvami a poté polepena. Kraslice se mohou používat jako dekorace.

Cíl: rozvoj kreativity, fantazie

Věková skupina: od 10 let

Doba: 35 minut

Motivace: Slovní fotbal

Jeden ze skupiny mladých lidí začne a řekne jednu tradici, která se váže k Velikonocům, pak pokračuje další. Pokud dotyčný nebude vědět, tak vypadává. Vyhrává ten, kdo jako poslední bude vědět tradici.

ZÁVĚR

Tradice jsou velice významná součást našeho života a podle toho bychom s nimi měly zacházet.

Cílem mé bakalářské práce bylo navodit představu tradičních zvyků, jak u nás, tak i v různých zahraničních zemích, přiblížit a oživit tvorbu velikonočních ozdob a různých velikonočních technik barvení vajíček.

V bakalářské práci jsem se snažila připomenout důležitost tradic a jejich vliv na mládež. Tradice jsem aplikovala i ve výtvarném projektu, ve kterém jsem použila výtvarné činnosti k navození představ tradičních zvyků a tradic u mladých lidí, pomocí her jsem chtěla mladé lidi motivovat a také jsem se snažila o odreagování a uvolnění.

Použila jsem symbol vajíčka, známé a neznámé techniky barvení vajíček a ve výsledku bylo zřejmé, že smysl tradic ještě nevytizel.

Měla jsem možnost si vyzkoušet tento projekt na skupince lidí, kteří navštěvují K klub v Příbrami. K klub je klub, který se zabývá volnočasovými aktivitami pro mládež. Mladí lidé hráli různé velikonoční hry a také vytvářeli různá velikonoční vajíčka.

Průběh výtvarného projektu byl klidný, mladí lidé se snažili vytvořit co nejpěknější vajíčka a jiné velikonoční ozdoby. Her se zúčastňovali s nadšením.

Při úvodních hrách byli kluci velice bystří, ale poté se jejich nadšení začalo vytrácet. Snažila jsem se jejich aktivitu zase navodit nějakou zajímavou hrou, ale nepovedlo se. Hry byly pro mladé lidi zajímavější než tvorba vajíček.

Dívky byly v tomto ohledu vytrvalejší. Snažily se vytvořit co nejvíce kreativní vajíčko, které se jim určitě povedlo. Snažily se vytvořit své vlastní techniky, které jsem neměla na programu, ale ony je zkombinovaly se zmiňovanými. Představivost a fantazie jim určitě nechyběla. Do her se pouštěly svědomitě a snažily se mi pomoci při následném udržování pozornosti u kluků. Z výsledné práce mám dobrý pocit, ale příště bych dala do programu méně technik, protože samy o sobě jsou náročné a spolu s hrami mohou člověka dost otrávit.

Tradice určitě nepřišly v zapomnění, jen nejsou tak aktuální jako dříve. Dnešním trendem je kariéra a peníze. Lidé nemají dostatek volného času a chvílku klidu na odreagování a uvolnění.

Tradice bychom měli sřežit a snažit se je uchovávat a řadit do každodenního života, protože se nám snaží pomoci uvolnit se od shonu a umožní nám strávit mnoho příjemných chvil s našimi blízkými.

SEZNAM LITERATURY

ŠOTTNEROVÁ, J. *Velikonoce: Původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-018-1.

VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie velikonoc*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-292-9.

UŽDIL, J. *Výtvarný projev a výchova*. Praha: STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, 1978. ISBN neuvedeno.

VONDRUŠKOVÁ, A., VONDRUŠKA, V. *Tradice lidové tvorby*. Praha: ARTIA, 1988. ISBN neuvedeno.

CHARLES, S. *Třída plná pohody*. Praha: PORTÁL, 2004. ISBN 80-85282-82-8.

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: PRINT – TYPIA, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

PÁVKOVÁ, J. A kol. *Pedagogika volného času*

NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*. Praha: VODNÁŘ, 1995. ISBN 80-85255-74-X.

ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1987. ISBN neuvedeno.

NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Praha: ACADEMIA, 2003. ISBN 80-200-0993-0.

SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: MU, 1996.

ISBN 80-210-1274-9.

PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: PORTÁL, 1995.

ISBN 80-7178-029-4.

VORLÍČEK, CH. *Úvod do pedagogiky*. Praha: SPN, 1979. ISBN neuvedeno.

BIBLIOGRAFICKÉ CITACE ČLÁNKŮ V TIŠTĚNÝCH SERIÁLOVÝCH PUBLIKACÍCH

Veselá koleda. *Praktická žena*, 1997, č. 3, s. 6 – 11.

Velikonoce v Barvě macešek. *Praktická žena*, 2002, č. 1, s. 7-11.

BIBLIOGRAFICKÉ CITACE ELEKTRONICKÝCH DOKUMENTŮ

KAPLANEK, M. **[online]**. Studijní materiály. **[cit. 2008 – 14 – 3]**. Dostupné na WWW: <http://www.tf.jcu.cz/cz_Imenu/katedry/pedag/index.php>.

DOBRÁ, J. **[online]**. Referát na téma „Volný čas mládeže“. **[cit. 2008 – 14 – 3]**. Dostupné na WWW: <<http://vsjak.cunas.cz/vsjak.cunas.cz/doc/soc/04.doc>>.

Velikonoce [online]. Dostupné na

WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Velikonoce>>.

Víra online]. Dostupné na

WWW: http://www.vira.cz/knihovna/index3.php?sel_kap=275.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. – Text k projektu: Slepíčí máma

Příloha II. – Fotografie k projektům: Ukázky barvení vajíček

Příloha III. – Fotografie k projektu: Gumičková metoda

Příloha IV. – Fotografie k projektu: Ubrousková metoda

Příloha V. – Fotografie k projektu: Vosková metoda

Příloha VI. – Fotografie k projektu: Metoda vyškrabování

Příloha VII. – Fotografie k projektu: Metoda vázání rostlinnými částmi

Příloha VIII. – Fotografie k projektu: Metoda malování vzory štětcem

Příloha IX. – Fotografie k projektu: Velikonoční symboly z těst

PŘÍLOHY

Příloha I. – Text k projektu: Slepíčí máma

Příběh - Slepíčí máma

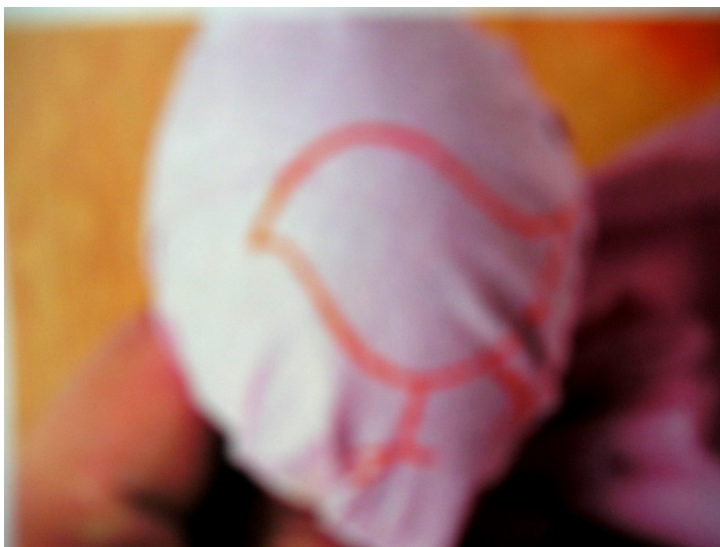
Jednou, bylo to v Motýlích horách, vnikl někdo do kurníku, sebral nebohé kvočně všechna vajíčka a rozházel je po dvorku. Nyní by je slepičí máma ráda získala nazpět. Ale jen její kuřátka dovedou vajíčka sesbírat a vrátit do hnízda. Pak lišák bude dělat vše pro to, aby jim v tom zabránil. Má slepičí máma možnost svá kuřátka při jejich snaze o záchranu vajíček chránit?

Příloha II. – Fotografie k projektům: Ukázky barvení vajíček

Obr. 1. Technika barvení vajíček

Obr. 2. Technika barvení vajíček

Obr. 3. Technika barvení vajíček

Obr. 4. Kuřátko ze skořápek

Obr. 5. Vajíčka malovaná temperovou barvou

Obr. 6. Vajíčka se vzory temperovými barvami

Obr. 7. Vajíčka lepená slámou

Obr. 8. Vajíčka barvená a lepená slámou

Obr. 9. Dekorace vajíček

Příloha III. – Fotografie k projektu: Gumičková metoda

Obr. 1. Vajíčko s gumičky ponořené do barviva

Příloha IV. – Fotografie k projektu: Ubrousková metoda

Obr. 1. Vajíčko polepené slepičkou z ubrousku

Příloha V. – Fotografie k projektu: Vosková metoda

Obr. 1. Polité vajíčko voskem

Obr. 2. Obarvené vajíčko s voskovým reliéfem

Příloha VI. – Fotografie k projektu: Metoda vyškrobování

Obr. 1. Červené vajíčko vyškrované nožem

Příloha VII. – Fotografie k projektu: Metoda vázání rostlinnými částmi

Obr. 1. Vaření vajíček v hrnci

Obr. 2. Vajíčka uvařená

Obr. 3. Vajíčka vařená zabalená do punčocháčů

Obr. 4. Vajíčka vyndaná z fáče

Obr. 5. Vajíčka se vzory od rostlin

Příloha VIII. – Fotografie k projektu: Metoda malování vzory štětcem

Obr. 1. Přírodní vajíčko barvené temperovými barvami

Obr. 2. Obarvené vajíčko se vzory z temperových barev

Obr. 3. Vajíčko barvené temperami

Obr. 4. Obarvené vajíčko se vzory z temperových barev

Obr. 5. Barvení vajčiek temperovými farbami

Obr. 6. Vajíčka

Příloha IX. – Fotografie k projektu: Velikonoční symboly z těsta

Obr. 1. Těsto na Velikonoční symboly

Obr. 2. Velikonoční symboly

Obr. 3. Velikonoční symboly

Obr. 4. Velikonoční symboly

Obr. 5. Velikonoční symboly

Obr. 6. Velikonoční symboly

Obr. 7. Velikonoční symboly

Obr. 8. Velikonoční symboly

ABSTRAKT

Kadeřábková, L. *Výchovné možnosti, tradice ve velikonočním období v pedagogice volného času mládeže*. České Budějovice 2008. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra Pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. I. Kovářová

Klíčové pojmy: výchova, pedagogika, mládež

Cílem bakalářské práce je rozvinutí tvořivosti, výchovy pro tradice ve velikonočním období, také navodit představu tradičních zvyků, jak u nás, tak i v různých zahraničních zemích, přiblížit a oživit tvorbu velikonočních ozdob a různých velikonočních technik barvení vajíček.

Teoretická část práce se zabývá výchovou volného času a velikonočními tradicemi, symboly a svátky. Dále se zde mluví o tradicích v různých zemích. V závěru se popisují techniky malování kraslic.

V praktické části je kladen důraz na výtvarný projekt, který je určen mladým lidem od 15 – 25 a zaměřuje se na využití tradic ve volném čase. Práce poukazuje na využití technik barvení vajíček.

ABSTRACT

Pedagogy free time, pedagogy, education, education styles

Objective bachelor labour is elaboration creativity, the education for tradition during Easter holidays too evoke idea tradition habitude, both in the Czech republic and in others countries, put near and vitalize creation Easter decoration and others Easter methods painting eggs. Theoretic part is oriented education free time and Easter traditions, notation and holidays. Further speaking about tradition in others countries. In finish part is methods painting Easter Eggs.

In experience part is emphases on art project, for young people (old 15- 25 years) and but is also bent on usage the tradition in free time. The labour pointed to that usage methods painting Easter Eggs.